

tuloista saatiin amerikkalaisten verotuloista CIA:n kautta. 70-luvulla on radioasemiin torjuvasti suhtautuvassa asenteessa havaittavissa kaksi painopistettä. Ensimmäinen huomattava joukko poliitikkoja on ilmaissut huolensa liennytyspolitiikan tulevaisuudesta radioasemien takia. Toisaalta länsisaksalaisessa kritiikissä on esiintynyt pelkoja siitä, että radioasemat vaarantavat toiminnallaan saksalaisten kansallisia etuja ja luovat jatkuvaa konfliktia suhteissa NL:oon, DDR:ään ja muihin sosialistisiin maihin. Nämä kysymykset ovat edelleen 80-luvulla poliittisen keskustelun kohteena.

Hoffmann tekee lopuksi seuraavat johtopäätökset: (1) Lyhytaaltoasemat Radio Free Europe ja Radio Liberty Münchenissä eivät ole riippumattomia "vapaa maailman vapaita ääniä", koska ne perustamisestaan lähtien 1949 (RFE) ja 1951 (RL) vuoteen 1971 asti ovat olleet yksityisomistuksellisen statuksen naamion alla CIA:n ohjattavissa ja asetettu USA:n ulkopoliittikan välineiksi. Vuonna 1971 CIA:sta tapahtuneen muodollisen erotamisen, sitä seuranneen uudelleenjärjestelyn ja yhdistämisen jälkeen lähettimet ovat välittömästi USA:n kansainvälisen yleisradiotoiminnan neuvoston (BIB) alaisia ja saavat käyttövaransa suoraan USA:n virallisesta budjetista. (2) Koska radioasemat RFE/RL ovat lainsäädännöllisesti ja sääntöjen mukaan velvoitettuja mukauttamaan työssä amerikkalaisen ulkopoliittikan suuntaviivoihin, niin ne ovat vastaavanlaisesti kuin valtiojohtoiset radioyhtiöt kommunistisissa maissa maansa politiikan ja propagandan olennaisia osia. Näin ollen lännessä esitetyt tavanomaiset viittaukset RFE/RL:n vapaan lähetystoiminnan ja idän ohjatun radiotoiminnan välisiin eroihin johtavat "Ad absurdum". (3) Se, että radioasemat ovat luopuneet kylmän sodan aikaisesta kiihotuspropagandasta ja ottaneet käyttöön hienostuneempia psykologisen vaikutuksen menetelmiä ottamalla huomioon idän ja lännen rinnakkainolon sekä liennytyskehityksen, on nähtävä välttämättömänä mukautumisena ulkoisiin olosuhteisiin eikä minään muutoksena lähetystoiminnan tavoitteissa. (4) Radioasemien RFE/RL toiminta on niiden oman virallisen ilmoituksen mukaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti tähdätty kohdemaiden väestöön negatiivisen ja oppositionaalisen asenteen luo-

miseksi suhteessa näiden maiden yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kehitykseen sekä näiden valtioiden laillisten hallitusten viralliseen politiikkaan. Tavoitteena on valmistella perustavaa muutosta yhteiskunta- ja valtiojärjestyksessä sekä harjoitetussa politiikassa. (5) Münchenissä toimivat USA-lyhytaaltoasemat RFE/RL eivät suuntaa lähetyksiään asemamaansa kuuntelijoille eivätkä käytä heidän kieltään, vaan lähettävät ohjelmaa yksinomaan kolmansien maiden kuulijoille, nimenomaan itäeurooppalaisiin maihin ja niiden omilla kielillä, herättääkseen sen vaikutelman, että kysymyksessä on kansalaisten oma, oppositiosta oleva radioasema. (6) Radioasemien sijoittaminen Saksan Liittotasavaltaan ja niiden toiminnan jatkaminen huolimatta ajoittaisesta voimakkaastakin oppositiosta - myös hallituksen piiristä - toteutettiin amerikkalaisten puolelta yhtäältä poliittisella painostuksella ja toisaalta viittaamalla Liittotasavallan rajoitettuun suverenisuuteen. Tällöin Liittotasavallan hallitus on osoittautunut liian heikoksi puolustamaan omia kansallisia intressejään amerikkalaisia vastaan.

Free flow -tiedonkulun monet kasvot

Hoffmannin mukaan lehdistönvapaus viittaa ensi sijassa kansalaisen perusoikeuteen sekä henkilökohtaiseen mielipidevapauteen, ja valtioiden rajat ylittävä tiedonkulku viittaa kaikkeen tiedotusvälinetoimintaan kaikkialla maailmassa. Vapaan tiedonkulun teesi on erityisen tärkeä sitoutumattomien ja kehitysmaiden kannalta. Hoffmann korostaa, että olisi hullua väittää free flow -periaatetta vastaan yleisesti, vaan olennaista on käytäntö ja karu todellisuus.

Hoffmann tarkastelee historiallisesti niitä tasoja, joilla free flow -opin mallista ja muunoksista on käyty kamppailua: YK, Unesco, ETYK, sitoutumattomien maiden huippukokoukset jne. Hänen mukaansa kansainvälisen viestinnän virtojen pitäisi tarkastella niiden sisällön ja laadun kannalta. Tällöin lehdistön, mielipiteen ja tiedonvälityksen vapauskäsitteet eivät voi toimia mittapuuna. Kriteerit voidaan löytää sellaisista suurehkoista yhteisöistä velvoittavista periaatteista ja säännöksistä, jotka palvelevat

ja edistävät kansojen rauhanomaista yhteiselämää. Näihin kuuluvat myös kehitysmaiden esittämät oikeudet vaatimukset uudesta tiedotusjärjestyksestä.

Uusi tiedotusjärjestys ja rauhan säilyttäminen

Hoffmannin mukaan idän ja lännen välillä vallitsee "tiedotussota", mutta pohjois-etelä -suhdetta hallitsee kehitysmaiden pyrkimys emansipaatioon. Asetelmassa kysymys on etujen pluralismista, jossa on mahdollista päästä taktisiin yhteisiin etuihin, mutta jossa blokkien muodostuminen ei voi tapahtua Neuvostoliiton johdolla. Tämä on tullut hänen mukaansa selvästi esille Unescon toiminnassa, viimeksi MacBride-komission kohdalla. Tarvitaan monia kompromisseja, jotka luonnollisesti tuottavat kehitysmaiden vielä hyvin alhaiselle viestintätasolle jostakin edistystä samalla kun kehittyneiden viestintämaiden monikansallisten yritysten on luovuttava valta-alueiltaan. Tällä hetkellä käytännössä on kuitenkin kompromissittomuus tullut etualalle, mikä merkitsee voimankäyttöä ja poliittisen hegemonian nostamista mittapuiksi.

Hoffmann tarkastelee niitä Unesco-ehdotuksia, joita läntinen tiedotusvälineistö on ottanut silmätikuksi, erityisesti valtion rooli vastuukysymyksissä. Hän asettaa jälleen kysymyksen käytännöstä: kuinka suuri on lopultakin erollisuuden taholta ohjatun tai vaikutetun lehdistön ja ns. lehdistönvapautta puolustavan, mutta ulkopoliittiseen kokonaisstrategiaan kytketyn lehdistön välillä? Hän ottaa esille lopuksi kansainvälisessä urheilussa saavutetut "puhtaan pelin" säännöt, jotka maailman eri leireissä ovat johtaneet siihen vakaumukseen, että urheilun on palveltava rauhaa ja kansojen välistä ymmärrystä. Niinpä hänen mielestään on ajan vaatimus, että viestintäsektorin globaalilla säännöstöllä päästäisiin tämän toisen tärkeän yhteiskunnallisen ja kansainvälisen elämän alueen vastaaviin sääntöihin. Näin raivautuisi tietä koko viestintäalueella sille tietoisuudelle, että kaiketta kiistelystä sekä ajatusten ja ideologioiden eroista huolimatta tällä alueella on samankaltaisia rauhanomaisia tehtäviä täytettävänä kuin urheilullakin.

* * *

Emil Hoffmannin teos liittyy siihen keskusteluun, jota on käyty uudesta kansainvälisestä tiedotusjärjestyksestä. Kirja tuo poleemisesti esiin niitä argumentteja, joita muun muassa läntinen laatu-lehdistö on esittänyt tiedotusjärjestyksen kehittämistä vastaan. Tekijä osoittaa läntisten sanomalehtien itsensä julkaisemiin kirjoituksiin nojaten - niitä ristiriitaita, joita on 'vapaa maailman' lehdistönvapauden ideaalisissa ja sananvapauden käytännössä. Tämä ristiriitaisuus ilmenee Hoffmannin mukaan opportunistisena journalismina, jolloin hylätään sananvapauden alkuperäiset jalot ihanteet ja niistä kiinnipitäminen lähimmässä journalistisessa käytännössä - milloin milläkin perusteella.

Jyrki Jyrkiäinen

uutta kirjallisuutta

GUSTAFSSON, Karl Eric
Pohjoismaiden sanomalehdistön kuva / Karl Eric Gustafsson. -
Suomen Lehdistö 53(1982)10, ss. 10-15.

HEMÄNUS, Pertti
Kuluttajat ja mainonta: eri näkökulmia / Pertti Hemänuus. -
Kuluttajasuojia (1982)3, ss. 9-12.

HARANNE, Markku
Maanpuolustuksen tiedotusvalmius / Markku Haranne. -
Teoksessa: *Suomen turvallisuuspolitiikan käsikirja*. - 2. uus. p. - Iki: *Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta*, 1982. - ss. 129-136.

JARVA, Vuokko
Informaatioteknologian vaikutuksista yhteiskunnassa / Vuokko Jarva. -
Teoksessa: *Tietoteknologia - vaikutukset ihmiseen ja yhteiskuntaan*. - (Pehmeän teknologian seurauksia julkaisuja ; 8/1982). - ss. 9-17.

KASTARI, Heikki
The implications of social change as monitored by European television companies: from national to multi-national public opinion research / Heikki Kastari. -
European Research (1981)1, ss. 11-16.

KINNUNEN, Matti
Sanan valtaa Kallaveden kaupungissa I: Kuopion sanomalehdistö historia 1844-1917 / Matti Kinnunen. - Kuopio: Savon Sanomat, 1982. - 385 s. ISBN 951-657-103-4

KUNTTU, Tapani
Vasemmistoliberaalin kuva 1919: Karjalan Aamu-
lehti ja Suomen itsenäistymisvaiheen jälkeiset
suuret ratkaisut / Tapani Kunttu. -
*Tuom. Historiallinen Arkisto (1982)37, - ss. 183-
203.*

NIKULIN, Heikki
Graafisen ja elektronisen viestinnän energia-
riippuvuus / Heikki Nikulin; Timo Siivonen; Mark-
ku Wallin. - Espoo: Valtion teknillinen tutkimus-
keskus, 1982. - 64 s.: kuv. - (Valtion teknilli-
nen tutkimuskeskus. Tutkimuksia,
ISSN 0358-5077; 103)
ISBN 951-38-1517-X

PIIRONEN, Kaija
Sanan valvontaa Kallaveden kaupungissa II: Kuo-
pion sanomalehdistön historia 1918-1979 / Kaija
Piironen. - Kuopio: Savon Sanomat, 1982. - 491 s.
ISBN 951-657-103-4

PILLI, Arja
The Finnish-language press in Canada, 1901-1939:
A study in the history of Ethnic journalism /
Arja Pilli. - Hki: Suomalainen tiedeakatemia,
1982. - 330 s.: taul.: kartt. - (Annales Acade-
miae Scientiarum Fennicae Dissertationes Humano-
rum Litterarum, ISSN 0355-113X; 34).
ISBN 951-41-0447-1

PUNKARI, Leena
Rahat tai henki: Vaasa ja Ilkka / Leena Punkari. -
Talouselämä (1982)15, ss. 64-68.

SALMINEN, Esko
Porkkalan palautuksesta noottikriisiin: Lehdis-
tökeskustelu Suomen idänpolitiikasta 1955-1962 /
Esko Salminen. - Hki: Otava, 1982. - 238 s.
ISBN 951-1-07026-6

SALO, Matti
Seinä vastassa: Johdatus Hollywoodin mustan elo-
kuvan, film noirin, lähteille / Matti Salo. -
Hki: Suomen elokuva-arkisto, 1982. - 240 s.: kuv.
- (Suomen elokuva-arkisto, Julkaisusarja, ISSN
0358-3546; B5).
ISBN 951-859-171-7

SINKKO, Risto
Informaatioyhteiskunta - mitä se on? / Risto
Sinkko. -
Suomen Lehdistö 53(1982)10, ss. 28-29.

SINKKO, Risto
Kolme uutisviikkoa - tv-uutisten sisältövertai-
lu / Risto Sinkko. - Hki: Helsingin yliopisto,
1982. - 32 s.: taul. - (Tiedotusopin laitos,
julkaisuja, sarja 1; A/2/82).

SINKKO, Risto
Presidentin vaihtuminen ja joukkoviestintien käyt-
tö / Risto Sinkko. - Hki: Suomen Gallup, 1982. -
33 s.: taul. - (Suomen Gallupin julkaisusarja,
ISSN 0357-9166; 8).

SORAMAKI, Martti
New communications technology, household and Fin-
land: an overview / Martti Soramäki. - Hki: Yleis-
radio, 1982. - (2), 25 p.: ill.: tab. - (Plan-

ning and Research Department, Research Reports,
ISSN 0358-8599; 22/1982).
ISBN 951-43-0245-1

SORAMAKI, Martti
Uusi viestintäteknologia, kotitaloudet ja Suomi:
Tilannekatsaus / Martti Soramäki. - Hki: Yleisra-
dio, 1982. - (4), 22 s.: kuv.: taul. - (Suunnitte-
lu- ja tutkimusosasto, Sarja C; 4/1982).

SUOMALAISTEN suhtautuminen sanomalehtiin ja mui-
hin tiedotusvälineisiin 1982. - Hki: Sanomaleh-
tien liitto, 1982. - 40 s.: taul.

SUOMEN sanomalehdistö 1981. -
Suomen Lehdistö 53(1982)9, ss. 5-63.

TALONEN, Jouko
Yhteiskunnan kuva Sions Blad -lehdessä vuosina
1930-1939 / Jouko Talonen. -
Faravid (1981)5.

TERVEYDENHUOLLON lääkeinformaatio. - Hki: Lää-
kintöhallitus, 1981. - 96 s. - (Työryhmän mien-
tintö; 13/1981).

TIETOLIIKENTEEN uudet haasteet yhteiskunnassa. -
Hki: Posti- ja telehallitus, 1982. - 90, VIII s.
ISBN 951-46-6299-7

VARIS, Tapio
Pokój a komunikowanie w świetle badań nad prze-
pływem informacji / Tapio Varis. -
Zeszyty prasoznawcze 23(1982)3, ss. 47-60.

WESTERHOLM, Markus
Lagringsbehov för olika arter av bilder / Markus
Westerholm; Pekka Kekolahti; Hannu Saarela. -
Otanemi: TKK Graafisen tekniikan laboratorio,
1982. - 75 s.: kuv.: taul.
ISBN 951-762-626-1

WIIO, Osmo A.
Asiantuntijoiden teksti ja ymmärtämättömyyden
kuilu / Osmo A. Wiio. -
Teoksessa: *Potilasinformaation käsikirja I. -
Recallmed, 1982. - ss. 11-15.*

WIIO, Osmo A.
Communication et médias: les orientations de la
recherche en Europe: Finlande / Osmo A. Wiio. -
*Les cahiers de la communication 2(1982)4-5, pp.
362-368.*

WIIO, Osmo A.
I don't understand a word of it / Osmo A. Wiio. -
Creative computing 8(1982)6, pp. 116-122.

WIIO, Osmo A.
Sanoma viestinnässä / Osmo A. Wiio. -
Teoksessa: *Potilasinformaation käsikirja II. -
Recallmed, 1982. - ss. 15-24.*

ABERG, Leif
Nykyaikaisen viestintäteknologian psykologisia
vaikutuksia / Leif Aberg
Teoksessa: *Teknisen taitamisen ongelma: Studia
generalia -esitelmsarja: Yhdeksän tunnetun suo-
malaisen tiedemiehen puheenvuoro. - Porvoo; Hki;
Juva: WSOY, 1982. - ss. 109-120.*

tapaamisia

Suomi - NL Leningradissa

Suomalaisten ja neuvostoliittolaisten tiedotus-
alan tutkijoiden yhteistyö on saanut säännölliset
muodot; joka toinen vuosi pidetään yhteinen se-
minaari, joiden pohjalta on tarkoitus suunnitel-
mien mukaan ponnistaa ennemmin tai myöhemmin jo-
pa yhteisiin tutkimusprojekteihin. Järjestykses-
sä toinen seminaari pidettiin Tampereella 1981
(seminaari on raportoitu julkaisussa Social role
of mass communication. Report of the second Fin-
nish-Soviet seminar. *University of Tampere, De-
partment of Journalism and Mass Communication,
series B, no. 8, 1982, toimittajina Jyrki Jyr-
kiäinen ja Leena Paldán).*

Seuraavan seminaarin pitopaikka ja -aika ovat
Leningrad, 22.-28.5.1983. Seminaarin aiheena on
"Way of life - city - mass communication". Pää-
esitelmien pitäjät ovat professori I. Sygov ja
tohtorit M. Mezhevich & B. Firsov ja V. Korobei-
nikov Neuvostoliitosta ja professori Yrjö Littun-
nen ja tutkija Kauko Pietilä Suomesta. Yleisis-
tuntojen jälkeen seminaari jakautuu toisena työ-
päivänään kahteen työryhmään, joiden teemat ovat
(1) "Problems of city, way of life and mass com-
munication (facts, processes, tendencies, methods
of study)" ja (2) "Regulation of social develop-
ment and mass communication (aims, mechanisms,
results, objects)". Muista erityisteemoista jär-
jestetään ainakin kaksi tilaisuutta (kaupunki-
kulttuuri, kansainvälinen viestintä).

Neuvostoliittolaisia esitelmiä seminaarissa
kuullaan kaiken kaikkiaan neljätoista, suomalai-
sia yhteensä kymmenen (suomalaisia osanottajia
seminaariin lähtee yhteensä yksitoista). Tou-
kokuun -83 seminaaria on valmisteltu harvina-
isen perusteellisesti. Suomesta on Leningradissa
käynyt NL:n Tiedeakatemian filiaalissa, Sosiaa-
listaloudellisten ongelmien tutkimuslaitoksessa
tähän mennessä kaksi valmisteluryhmää (touko-
kuussa ja marras-joulukuussa 1982); Neuvostolii-
tosta tulee tohtori B. Firsov helmikuussa Tampe-
reelle seminaarivalmistelua varten.

Seminaarin varsinainen osallistujaryhmä on jo
valittu ja täynnä, mutta muidenkin on mahdollista
tulla seuraamaan seminaaria. Parhailtaan koo-
taan ns. "turistiryhmää", joka omalla kustannuk-
sellaan matkustaisi Leningradiin, oleskelisi
siellä ja seuraisi seminaaritapahtumia. "Turis-
tiryhmään" halukkaiden tulee ilmoittautua Tiedo-
tusopillisen yhdistyksen taloudenhoitajalle Airi
Mäki-Kulmalalle (Tampereen yliopisto, Yhteiskun-
tatieteiden tutkimuslaitos, PL 607, 33101 Tampe-
re 10, p. 931-156 981), jolta voi tiedustella
hintoja ja seminaarin ohjelman yksityiskohtia.

IPRA Györissä

Kansainvälisen rauhantutkimusliiton IPRA:n (In-
ternational Peace Research Association) 10.
yleiskokous pidetään Unkarissa Györin kaupungis-
sa elokuun 28 - ja syyskuun 2. päivän välisenä
aikana 1983. Paikallisina järjestäjinä toimi-
vat Unkarin kansainvälisten suhteiden instituuti-
ti.

Konferenssissa toimii myös kommunikaatio-on-
gelmia pohtiva työryhmä, komissio 5, jonka ai-
heena on "Global structure of Communication."
Työryhmän kokoonkutsujina ovat dosentti Tapio
Varis Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitokselta
ja tri Breda Pavlic Jugoslaviasta. Lisätietoja
kokouksesta saa heiltä. Tiedotustutkijoiden mu-
kanaolo on toivottavaa, sillä kommunikaatio-on-
gelmat saavat osakseen yhä enemmän huomiota myös
kansainvälisessä rauhantutkimustoiminnassa.

Tapio Varis

TIEDOTUSOPILLISEN YHDISTYKSEN vuosikokouksessa
25.11.1982 valittiin yhdistyksen puheenjohtajak-
si vuodelle 1983 Kaarle Nordenstreng ja hallituk-
sen muiksi jäseniksi Katarina Eskola, Pirkko
Henttonen, Heikki Luostarinen, Airi Mäki-Kulma-
la, Leena Paldán, Leena Paukku, Kauko Pietilä
ja Terhi Rantanen.